

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Kina – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 31 december 2018

I. SAMMANFATTNING

Kina är en enpartistat utan allmänna och fria val. Politisk opposition är inte tillåten. Statsapparaten genomsyras av kommunistpartiet.

Rättsväsendet är underställt kommunistpartiets kontroll. Sedan kommunistpartiets kongress hösten 2017 har partiet en uttalad ambition om att utöka sin kontroll över alla delar av samhället.

Den kinesiska konstitutionen garanterar allmän åsikts-, yttrande-, tryck-, förenings-, mötes-, demonstrations- och religionsfrihet. I praktiken är dock samtliga friheter inskränkta i varierande grad. Särskilt förenings-, informations- och yttrandefriheten samt minoriteters rättigheter har försämrats de senaste åren. Även om det finns ett stort utbud av privata medier är partiets inflytande över vad som tillåts publiceras eller visas betydande. Media används för att kontrollera och styra opinionen. Sedan 2017 har flera personer dömts till fängelsestraff efter att offentligt ha förespråkat enskilda personers rättigheter.

Kommunistpartiet välkomnar ett aktivt, men inte oberoende, civilsamhälle inom områden som partiet självt prioriterar högt. Förespråkande av till exempel politiska rättigheter är i regel förbjudet. Enligt centralregeringens vitbok om mänskliga rättigheter från 2018 fanns 796 000 registrerade organisationer i landet. Samtidigt har utrymmet för det civila samhället krympt under senare år. Enligt Amnesty International förekom frihetsberövande av aktivister och människorättsförsvarare under 2017 och 2018. Offentliga påtvingade erkännanden från

frihetsberövade, kinesiska och utländska personer, via tv-sändningar förekommer.

Situationen för minoriteters rättigheter i den nordvästliga regionen Xinjiang, särskilt muslimska uigurer, är mycket allvarlig och har försämrats sedan 2016. Ett stort antal människor har försatts i så kallade omskolningsläger. Rörelsefriheten för personer som tillhör vissa minoritetsgrupper är begränsad för resor både inom och utanför Kina. Enligt regeringsföreträdare syftar politiken till att bekämpa extremism och terrorism med förebyggande insatser mot individer. Enligt lokala bestämmelser ska arbetet ske genom "ideologisk utbildning" och "beteendekorrigerings". Oproportionerligt hårda straff för brott mot nationell säkerhet fortsätter att vara vanligare i fall som rör minoriteter och urfolk, särskilt i Xinjiang och Tibet, än i övriga Kina. Inskränkningar vad gäller utbildning, religion och rörelsefrihet är särskilt förekommande i samma regioner.

Antalet personer som avrättas varje år är fortfarande en statshemlighet. Enligt Amnesty International avrättade Kina flest personer i världen 2017. Enligt Dui Hua Foundation rör det sig om uppskattningsvis cirka 2 000 personer. Dödsstraffet finns på straffskalan för 46 olika brott.

Kinas ekonomiska utveckling har under de senaste årtiondena möjliggjort förbättrad levnadsstandard, bland annat vad gäller hälsa, utbildning och social trygghet, för flera hundra miljoner människor. Enligt officiella källor levde emellertid över 30 miljoner människor i Kina under den nationella gränsen för extrem fattigdom år 2018. Regeringens målsättning är att hela befolkningen ska befinna sig över fattigdomsgränsen till år 2020.

Våld i hemmet är alltjämt ett utbredd problem. Enligt officiella källor har omkring 30 procent av gifta kvinnor i Kina utsatts för våld i nära relation. Genomförandet av lagstiftningen mot våld i hemmet från 2016 har varit ofullständig. Trots att kinesiska par tillåts att skaffa två barn finns åtgärder som böter, graviditetskontroll, tvångsabort och tvångssterilisering kvar i fall av brott mot den så kallade familjeplaneringspolitiken.

Levnadsförhållandena för de omkring 286 miljoner inhemska migrantarbetarna och deras barn är eftersatta med bristande tillgång till bland annat hälsovård och utbildning. Vissa reformer har gjorts av Kinas folkbokföringssystem, vilket inneburit förbättrad tillgång till olika samhällstjänster som exempelvis hälsovård. Stora utmaningar kvarstår dock.

Omfattande miljöförstöring påverkar kinesiska medborgares hälsa och levnadsstandard. Åtgärder har vidtagits för att förbättra situationen. Sedan 2016 fästs större fokus vid miljöfrågorna än tidigare.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

Rättsväsendet är underställt kommunistpartiets kontroll och därmed inte oberoende. Partiets inblandning är särskilt påtaglig i politiskt känsliga fall. Begreppet rättsstatlighet (i Kina översatt till rule of law), som är vanligt i den officiella retoriken, kan inte ses som en ambition att skapa ett rättsväsende som är fristående från staten och kommunistpartiet. I praktiken tillämpas och respekteras rättsstatens principer endast selektivt. Kina rankas på plats 75 av 113 länder i World Justice Projects rättstatsindex 2017–2018.

Korruption är en utmaning. Enligt Transparency Internationals index över upplevd korruption rankades Kina på plats 77 av 180 länder år 2017. Ett mycket stort antal tjänstemän på såväl hög som låg nivå har straffats under det allt mer institutionaliserade arbetet mot korruption som inleddes 2012. Lagföring av partimedlemmar följer delvis ett eget förfarande, vilket också på ett formellt plan innebär att likvärdighet inför lagen inte råder. Utredning av partimedlemmar som misstänks för korruption görs av kommunistpartiets interna disciplinkommission. Efter lagändringar 2017 och 2018 har förfarandet vid utredningar om korruption delvis ändrats genom inrättandet av Nationella tillsynsmyndigheten, men partiets disciplinkommission leder alltjämt utredningar mot partimedlemmar. En ny lag aviserades 2017 för att ersätta det utomrättsliga system (*shuanggui*) som möjliggjort placering av partimedlemmar på hemlig plats utan kontakt med omvärlden. Det nya systemet, kallat kvarhållande i häkte (*liuzhi*), inriktar sig på både partimedlemmar och offentliga tjänstemän som utreds för tjänstefel.

Myndigheten är i praktiken underställd partiet och dess utredningar sker utanför den ordinarie straff- och processrätten. Detta innebär fortsatt stor brist på rättssäkerhet och risk för godtycklig tillämpning.

Rättssäkerhet

Kina bedriver ett omfattande arbete för att effektivisera rättsväsendet. Landets domstolar ska bli mer professionella och effektiva. **Det finns emellertid inga uttalade avsikter att genomföra strukturella reformer för att skapa ett rättssystem oberoende av partiet.** Snarare är det ett försök att minska lokala partitjänstemäns inflytande och effektivisera det befintliga systemet, men alltjämt med möjlighet för politisk inblandning när så bedöms nödvändigt. Rättsväsendet har tagit flera steg för ökad öppenhet, bland annat genom stora öppna databaser över rättsfall. Dokument publiceras selektivt. Såväl ordföranden i Högsta domstolen som Högsta åklagarämbetet utses enligt konstitutionen av Nationella folkkongressen. Även om försök vidtas för att hantera maktmissbruk har partitjänstemän på lokal nivå alltjämt inflytande över rättsväsendet eftersom lokala domare i regel utses av lokala partikongresser.

Försvarsadvokater begränsas i sin yrkesutövning och inskränkningarna har ökat avsevärt de senaste åren. Bristande insyn i förundersökningar, otillräcklig tillgång till information och restriktioner att träffa klienter är vanligt förekommande. Flera advokater som arbetat med fall som av kommunistpartiet ses som politiskt känsliga har fått indragna licenser. **Sommaren 2015 frihetsberövades omkring 300 advokater och aktivister i ett koordinerat tillslag.** En stor del av dessa advokater hade arbetat med fall som rörde möjliga kränkningar av individers mänskliga rättigheter. Enligt China Human Rights Lawyers Concern Group har 14 av dessa personer dömts, merparten för så kallad omstörtande verksamhet och 25 personer frihetsberövades under längre perioder. I januari 2018 dömdes den välkände advokaten Wang Quanzhang, som varit frihetsberövad utan rättegång i över tre år sedan tillslaget ägde rum, till fyra och ett halvt års fängelse för omstörtande verksamhet.

Flera lagar som behandlar brott mot nationell säkerhet har antagits sedan 2015. Vid anklagelser om brott mot nationell säkerhet har rättsväsendet särskilt stora befogenheter att driva rättsprocesser i hemlighet.

Definitionen av vad som utgör ett brott mot nationell säkerhet är otydlig. **Brottsrubriceringen används ofta godtyckligt.** Godtycke och oproportionerligt hårda straff för brott mot nationell säkerhet är mer förekommande i fall som rör minoriteter och urfolk i de autonoma regionerna Xinjiang och Tibet. Utvecklingen i Xinjiang sedan 2016 är särskilt oroväckande.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Medborgare som anser att deras rättigheter kränkts har möjlighet att få sin sak prövad genom ett system av skriftliga klagomål. Ett klagomål ställs till ansvarig myndighet på den administrativa nivå som har jurisdiktion över ärendet. Även om systemet, liksom det övriga rättsväsendet, effektiviseras är det fortsatt bristfälligt och klarar inte av att hantera det mycket stora antal klagomål som registreras. Kina har inga ombudsmannainstitutioner.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Kina är officiellt en flerpartistat, men i praktiken en enpartistat. Kinas konstitution fastslår att landet är ”en socialistisk stat som lyder under folkets demokratiska diktatur”. Arbetet inom socialismen för att utveckla landet sker ”under kommunistpartiets ledning.” Det är kommunistpartiet som styr. De övriga åtta partier som finns registrerade är inte oberoende från kommunistpartiet. Deras medlemsantal uppskattas till cirka 850 000 personer, att jämföra med kommunistpartiets 89,5 miljoner medlemmar år 2018. Enligt konstitutionen sker samarbetet mellan kommunistpartiet och övriga partier ”under kommunistpartiets ledning”. Försök till opposition tillåts inte och kan ge långa fängelsestraff. Landet styrs på varje administrativ nivå av en representant för staten och en för partiet, där företrädaren för partiet har störst makt. Öppen och organiserad kritik mot makthavare tillåts i regel inte. Kina rankades enligt forskningsinstitutet Varieties of Democracy på plats 167 av 178 länder i demokratiindex 2018.

Enligt konstitutionen är statens högsta lagstiftande organ Nationella folkkongressen, som sammanträder en gång per år. Nuvarande

folkkongress valdes år 2018. Av de 2 980 ledamöterna är 742 kvinnor, och 438 tillhör någon av Kinas 55 olika minoritetsgrupper. Folkkongressen fyller huvudsakligen en symbolisk funktion. Ledamöterna väljs, för en mandatperiod om fem år, indirekt av folkkongresserna i provinserna. Folkkongresserna på lägre nivå utses officiellt genom direktval vart femte år, senast år 2016. Kommunistpartiet har stort inflytande över samtliga kandidaters valbarhet. Oberoende kandidater, i synnerhet personer med kritisk hållning till kommunistpartiet, har mycket svårt att ställa upp i valen. Ingen statistik över valdeltagande publiceras. I praktiken styr kommunistpartiet alla val.

Vart femte år ska Nationella folkkongressen enligt konstitutionen utse befattningshavare, däribland presidenten och vicepresidenten. Vid Nationella folkkongressen 2018 ändrades Kinas konstitution. Bland annat avskaffades tidsgränsen på maximalt tio år för president- och vicepresidentämbetet. Samtidigt omvaldes Xi Jinping som Kinas president. Formellt utser Nationella folkkongressen även ordföranden för statens högsta verkställande organ, Kinas centralregering (*State Council*). Denna post tillhör sedan 2013 premiärminister Li Keqiang. Nationella folkkongressen utser vidare ledningen för Centrala militärkommissionen, Högsta domstolen, Högsta åklagarämbetet och Nationella tillsynsmyndigheten.

Det civila samhällets utrymme

Utrymmet för det civila samhället att verka är begränsat. Det fanns enligt centralregeringen 796 000 registrerade civilsamhällesorganisationer i Kina år 2018. Den absoluta merparten bedriver verksamhet inom områden som inte ifrågasätter eller utmanar kommunistpartiets officiella linje. Förespråkande av politiska rättigheter, religionsfrihet och rättigheter för personer som tillhör religiösa minoriteter är i regel förbjudet. Däremot välkomnar regeringen vanligtvis att frivilligorganisationer erbjuder tjänster som är i linje med partiets politik, till exempel stöd till utbildning eller fattigdomsbekämpning.

Officiella så kallade massorganisationer med direkt koppling till kommunistpartiet och regeringen har ansvar för att övervaka och samordna genomförande av politiken inom en rad områden. Kinas

kvinnoförbund och förbundet för funktionsnedsattas rättigheter är två exempel på organisationer som finns representerade på samtliga administrativa nivåer i landet. Det finns en lång rad så kallade regeringsstyrda icke-statliga organisationer (*government-organized non-governmental organizations*) som officiellt brukar beskrivas som civilsamhällesorganisationer.

Kina gör en tydlig skillnad mellan inhemska organisationer och sådana som har koppling till utlandet. Lagstiftning som styr inhemska välgörenhetsorganisationers arbete i Kina antogs 2016. Lagen om utländska civilsamhällesorganisationers verksamhet i Kina ("NGO-lagen") trädde i kraft 2017. Civilministeriet har det övergripande ansvaret för inhemska organisationers arbete medan Ministeriet för offentlig säkerhet har särskilt ansvar för utländska organisationer. Enligt Ministeriet för offentlig säkerhet fanns 441 utländska organisationer i Kina i slutet av 2018. Flera av dessa vittnar om att verksamheten i Kina är administrativt krävande. Många organisationer bedömer sig tvungna att bedriva själv censur och anpassa aktiviteter till vad det politiska klimatet tillåter. Utländska organisationer, samt inhemska organisationer med utländskt stöd, som arbetar inom områden som den kinesiska regeringen anser känsliga, har inte kunnat registreras under NGO-lagen. De får istället försöka verka med tillfälliga tillstånd, vilket innebär bristande förutsägbarhet kring projektplanering och personalfrågor. Risken för godtycklig tillämpning av lagen bedöms som stor.

Trycket på civilsamhället från såväl polis som säkerhetstjänst var särskilt stort medan det lagstiftande arbetet kring nationell säkerhet pågick.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekten för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Tortyr är förbjudet. I rapporter från bland annat Amnesty International och Human Rights Watch 2017 och 2018 noteras dock att såväl fysisk som psykisk tortyr förekommer. Risken för tortyr är större för personer som är administrativt frihetsberövade eller hålls i så kallade förvar på bestämd plats under utredning (se avsnittet om rätten till frihet och personlig säkerhet nedan). Förvar på bestämd plats infördes genom

processrättsreformen år 2012, och tillåter längre perioder av frihetsberövande utan kontakt med advokat eller familj, bland annat vid misstanke om brott mot nationell säkerhet. Sedan 2017 har upprepade vittnesmål om tortyr och förnedrande behandling i förvar i den autonoma regionen i Xinjiang förekommit.

Kina granskades av FN:s kommitté mot tortyr 2015. I en uppföljning av granskningen efterfrågade specialrapportören om tortyr sommaren 2018 bland annat förtydliganden kring de uppgifter som framkommit om frihetsberövades bristande tillgång till juridiskt ombud, misshandel och trakasserier av försvarsadvokater, frånvaro av möjlighet till kontakt med familj samt brist på oberoende utredning av tortyranklagelser. Våld mot politiska fångar av interner i samma cell, på uppmaning eller med godkännande av vakter, förekommer. Det finns rapporter om undermåliga förhållanden i fängelser vad gäller faciliteter och mat samt bristande tillgång till mediciner och läkarvård. Nobels fredspristagare Liu Xiaobo avled i fångenskap sommaren 2017.

Sedan 2016 tillåts alla kinesiska medborgare att skaffa två barn. Kinas så kallade familjeplaneringspolitik är emellertid fortfarande i kraft, även om Kina förefaller ta steg mot dess avskaffande. Enligt Population Research Institute tillåter familjeplaneringspolitiken fortsatt att graviditetskontroller, tvångsabort och sterilisering används som åtgärder för att människor inte ska skaffa fler barn än tillåtet. Det finns rapporter om att handel med kvinnor och barn förekommer. Handel med kvinnor sker oftast för prostitution, tvångsäktenskap eller tvångsarbete. Kina har en nationell handlingsplan mot människohandel för perioden 2013–2020.

Kina införde 2015 ett förbud mot användandet av organ från avrättade personer. Enligt officiella källor får enbart frivilliga donationer förekomma. Rapporter om att reglerna kringgås förekommer dock.

Dödsstraff

Dödsstraff finns på straffskalan för 46 olika brott. Det gäller bland annat grova våldsbrott, våldtäkt, människohandel och narkotikasmuggling. Ekonomiska brott som förskingring, korrupcion och mutbrott kan också ge dödsstraff som påföljd. I vissa fall används påföljden ”dödstraff med två års uppskov”, ett straff som vanligtvis omvandlas till livstids fängelse.

Antalet personer som avrättas i Kina varje år är en statshemlighet. Uppskattningarna varierar, men enligt civilsamhällesorganisationen Dui Hua Foundation avrättades cirka 2 000 personer år 2018. Enligt Amnesty International avrättade Kina flest personer i världen år 2017. Internationella organisationer och kinesiska akademiker är överens om att det totala antalet har minskat från en betydligt högre nivå i början av 2000-talet. Enligt Dui Hua Foundation har antalet individer från den muslimska minoritetsgruppen uigurer från regionen Xinjiang som döms till döden ökat.

Personer som var yngre än 18 år när brottet begicks, kvinnor som är gravida vid rättegångstillfället samt personer som vid rättegången är äldre än 75 år, och som inte har dödat annan ”på särskilt grymt sätt”, undantas från dödsstraff.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckliga frihetsberövanden förekommer. Enligt Amnesty International förekom frihetsberövande av aktivister och människorättsförsvarare under 2017 och 2018. Påtvingade försvinnanden utanför Kinas gränser förekommer.

Trakasserier och tillfälliga frihetsberövanden av familjemedlemmar till politiska fångar förekommer. Reserestriktioner, såväl inrikes som utrikes, förekommer. Personer med regimkritisk bakgrund nekas utresa eller får resedokument indragna. Lokala resebegränsningar är särskilt förekommande i regioner med etniska och religiösa spänningar, framförallt i Tibet och Xinjiang. Husarrest och ”tvångsresor” vid datum och stora evenemang som rörer internationell uppmärksamhet eller anses politiskt känsliga av kommunistpartiet, som till exempel årsdagen för massakern vid Himmelska fridens torg 1989, förekommer.

Sedan 2016 har lokala myndigheter etablerat ett omfattande så kallat omskolningssystem i regionen Xinjiang i nordvästra Kina. Enligt officiella källor är syftet att bemöta extremism, men insatserna förefaller vara allmänna och inskränka rätten till frihet och personlig säkerhet för en mycket stor andel av befolkningen. I en rapport från FN:s kommitté mot rasdiskriminering från augusti 2018 hänvisas till uppskattningar om mellan tiotusentals och uppemot en miljon individer placerade i sådana

omskolningsläger i Xinjiang. Beslut om att placera personer i ”omskolningsläger” fattas utanför det ordinarie rättsväsendet. Kinesiska regeringsföreträdare beskriver vikten av yrkesutbildning och språkfärdigheter. Lokala bestämmelser från 2018 tillåter emellertid bland annat ”ideologisk utbildning och beteendekorrigerings”.

Tvångsvård, utbildning och rehabilitering förekommer också bland annat för personer i prostitution och drogmissbruk samt religiösa och politiska aktivister. Enligt Freedom House rapport från 2018 finns indikationer om att tvångsarbete förekommer i sådana sammanhang.

Häktning utan att formellt åtal väcks får pågå i 37 dagar. Kinesisk lagstiftning tillåter att personer frihetsberövas under längre perioder. Den administrativa häktningsformen förvar på bestämd plats har kritiserats av bland annat FN:s kommitté mot tortyr. Förvar på bestämd plats kan användas i upp till sex månaders tid vid misstanke om brott mot nationell säkerhet eller terrorism. I praktiken har häktningsformen använts också vid misstanke om brott mot den allmänna ordningen. Efter beslut om häktning har polisen rätt att hålla kvar en misstänkt i över ett halvår medan utredning pågår. Det finns dock fall där misstänkta hålls kvar i längre tid utan att varken åtal väcks eller tillgång till advokat tillåts.

Reformen av konstitutionen och den tillsynslagstiftning som infördes våren 2018 institutionaliserar bland annat frihetsberövningsformen kvarhållande i häkte (*liuzhi*). Liksom vid förvar på bestämd plats tillåter detta att personer frihetsberövas under längre perioder, bland annat vid misstanke om korruption.

Rörelsefriheten inom landet påverkas av Kinas folkbokföringssystem (*hukou*), som innebär att rätten till hälsovård, utbildning och sociala tjänster kopplas till var personer är folkbokförda. Det är ofta mycket svårt att ändra den ort som man är folkbokförd i. Detta drabbar främst Kinas många inhemska migrantarbetare och deras barn, vars tillgång till exempelvis vård och skola därmed kringskärs. Trots reformer kvarstår betydande utmaningar.

Kinesiska myndigheter arbetar för att införa ett system för att mäta medborgares så kallade sociala förtroendegrad till år 2020. Enligt officiella

källor är syftet att förmå medborgare att agera lagligt och moraliskt. I nuläget kan överträdelser exempelvis innebära restriktioner från resor med flyg och tåg. Detaljer kring systemets omfattning, och i vilken utsträckning offentliga och privata aktörers system är sammankopplade, är fortfarande oklara.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Den kinesiska konstitutionen garanterar allmän åsikts-, yttrande- och tryckfrihet. I praktiken är dock samtliga rättigheter inskränkta i varierande grad. Konstitutionen innehåller också paragrafer om medborgares skyldighet att skydda nationens säkerhet, vilket begränsar yttrandefriheten. Personer som rapporterar om politiskt känsliga frågor löper stor risk att trakasseras, hotas eller gripas. Det är särskilt känsligt att ifrågasätta kommunistpartiets makt- och organisationsmonopol och att direkt kritisera det högsta ledarskapet.

Utbudet av media är stort, men nyhetsrapportering måste följa politiskt sanktionerade riktlinjer. Det finns oberoende media, men den kontrolleras kraftigt, inte minst genom självcensur på grund av risk för repressalier. Både direkt och indirekt censur är utbredd. Kina rankades på plats 176 av 180 länder i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex år 2018. Övervakning och avlyssning förekommer.

Enligt nyhetsbyrån Xinhua hade Kina över 800 miljoner internetanvändare 2018. Inhemska bloggar och kommunikationskanaler används flitigt. Nätverkshastigheten för mobil kommunikation begränsas i vissa delar av landet, däribland i stora delar av nordvästra regionen Xinjiang. I takt med att antalet användare ökar har också kontrollen av internet ökat. Censuren är omfattande. Bestämmelser mot ryktesspridning på internet används regelmässigt för att tysta kritiska röster. Material som publicerats online används ofta som bevisning för att döma rättighetsförespråkare. Så kallade VPN-tjänster, som används för att kringgå censuren på internet, är förbjudna men graden av genomförande varierar. Enligt officiella källor stängdes omkring 28 000 internetsidor, samtidigt som över sex miljoner inlägg på sociala media raderades år 2018.

Utländska journalister vittnar om att förutsättningarna för att rapportera från Kina har försämrats. Enligt Foreign Correspondents' Club of China ansåg över hälften av organisationens medlemmar att situationen försämrats 2018 jämfört med året tidigare. Det beskrivs särskilt som särskilt svårt att göra självständig rapportering från Xinjiang. Kritisk rapportering kan resultera i exempelvis trasserier och svårigheter att få visum. Vissa utländska nyhetsportaler, sökmotorer och sociala nätverksplattformar som New York Times, Google, Facebook och Twitter är blockerade. BBC, CCN och andra nyhetskanalers Kina-relaterade sändningar stängs av vid inslag som bedöms känsliga.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Konstitutionen garanterar såväl mötes- som föreningsfrihet. I praktiken är dock dessa friheter i hög grad inskränkta. Det är bland annat förbjudet att samlas för att motsätta sig konstitutionens grundprinciper, statens enhet eller bedriva aktiviteter som anses störa allmän säkerhet eller ordning. Tillstånd för demonstrationer beviljas sällan för vad som bedöms vara känsliga fall.

Varje år äger ändå många protester rum som omfattar allt från några hundra till tiotusentals personer. Det finns inte någon officiell statistik på antalet och nyhetsrapportering om dessa sker i regel inte. Information om protester sprids ofta via sociala media, men censureras ofta även där. Protesterna rör ofta miljöförstöring, arbetsrelaterade tvister, konfiskering av land och hälsorelaterade frågor. Sedan sommaren 2018 har ett stort antal arbetare och studenter frihetsberövats efter att ha försökt skapa en oberoende fackförening i södra Kina. Det är inte ovanligt att våld eller hot om våld används för att bryta upp demonstrationer och folksamlingar utan tillstånd.

Föreningsfriheten inskränks i praktiken, bland annat genom krav på att alla yrkesmässiga, sociala och ekonomiska organisationer och samfund ska registreras och godkännas av myndigheter. Även om det finns lagliga möjligheter att överklaga myndigheternas beslut, är det i princip omöjligt att etablera en organisation inom områden som bedöms som politiskt känsliga.

Religions- och övertygelsefrihet

Kinas konstitution garanterar religionsfrihet, men den är i praktiken inskränkt. Den kinesiska staten erkänner fem religioner/trosinriktningar: buddhism, taoism, islam, protestantism och katolicism. Enligt officiella källor fanns nästan 200 miljoner religiöst troende i Kina 2018. Sedan 2017 har partiet inskränkt religionsfriheten allt mer och ytterligare bestämmelser trädde i kraft 2018. Det finns uttalade krav om att religion måste ”anpassas till Kinas förutsättningar” och bidra till att genomföra kommunistpartiets politik. Kontakt mellan kinesiska och utländska religiösa samfund är förenat med risk. Församlingar och platser där religion utövas måste registreras. Officiell religionsutövning bevakas noggrant och staten utnämner religiösa ledare. Religionsutövning som följer statliga riktlinjer och som är kontrollerad av staten kan för det mesta ske utan problem. Partimedlemmar är förbjudna att utöva någon religion.

Religionsfriheten är särskilt begränsad i Tibet och Xinjiang. Religiös utövning som inte är godkänd av partiet benämns ibland som en av ”de tre ondskefulla” – hit räknas religiös extremism, terrorism och separatism. Straffen för att utöva religion i andra former än de av staten godkända kan bli mycket hårda. Det så kallade arbetet mot extremism i Xinjiang, som huvudsakligen riktar in sig på religiösa och etniska minoriteter, i synnerhet muslimer, har intensifierats sedan 2016. Regelbunden ideologisk politisk utbildning förekommer för att säkerställa att muslimska religiösa ledare stödjer partiet. Restriktioner för statligt anställda och ungdomar att delta i firandet av religiösa högtider, samt mot religiösa uttryck som slöja och mot skägg, förekommer. Trovärdiga vittnesuppgifter och rapporter från organisationer såsom Human Rights Watch indikerar att målet tycks vara att omdana muslimska individers kulturella vanor och religiösa trosföreställningar samt att stärka deras politiska lojalitet gentemot kommunistpartiet.

Rapporter om repressiva metoder och kontroll av kloster, munkar och nunnor i Tibet och tibetanska områden förekommer. Enligt International Campaign for Tibet har 155 personer tänt eld på sig själva som politisk protest i tibetanska områden sedan 2009, varav tre under 2018. Hård kontroll och repressiva bestraffningsmetoder, bland annat genom att

vidta åtgärder mot familjemedlemmar och religiösa samfund, anges som två anledningar till att antalet har minskat under senare år. Att erkänna den nuvarande Dalai lama som ledare för den tibetanska buddhismen är förbjudet.

Repressalier mot oregistrerade kristna samfund har ökat. Sedan 2016 har både oregistrerade kyrkor och kristna symboler stängts och rivits i flera delar av landet, inte minst dessöstra delar. Hösten 2018 stängdes lokaler tillhörande oregistrerade kristna grupper i Peking, Chengdu och Kanton. Kina och Vatikanstaten ingick hösten 2018 ett tillfälligt avtal om biskopsutnämningar.

Religiösa rörelser som klassificeras som sekter är särskilt övervakade. Falun Gong-rörelsen är förbjuden sedan 1999. Anhängare döms regelmässigt till långa fängelsestraff och rapporter om hur utövare utsätts för både psykologiska och fysiska övergrepp för att avsäga sig sin tro förekommer.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Enligt kinesiska myndigheter var arbetslösheten under 4 procent 2018. Den verkliga arbetslösheten kan emellertid antas vara betydligt högre eftersom den informella sektorn alltjämt är stor. Kinesisk arbetsrätt ger ett relativt gott skydd vad gäller former för arbete och anställning samt arbetstid. Det finns dock brister i genomförandet. Minimilöner fastställs av provinserna och skiljer sig därmed åt i olika delar av landet. Trots en sedan länge uttalad ambition att minska inkomstskillnaderna inom Kina förblir dessa betydande.

Det förekommer många arbetsrelaterade tvister. Enligt frivilligorganisationen China Labour Bulletin förekom över 1 700 strejker under 2018, varav nästan hälften inom byggsektorn. Merparten gällde obetalda löner. Kinas många inhemska migrantarbetare (år 2017 över 286 miljoner personer) tenderar att ha svårare driva sina intressen i sådana tvister.

Fackföreningslagen anger ansvarsområden för Kinas enda officiella fackförening, All-China Federation of Trade Unions (ACFTU). ACFTU står direkt under kommunistpartiets kontroll. Så kallade ”kollektiva överläggningar” mellan arbetsgivare och anställda förekommer på företagsnivå, och är inte olagliga. Dessa är ofta emellertid mer att betrakta som symboliska förhandlingar än som genuina kollektivförhandlingar. Nästan alla provinser har lokala lagar eller regler för sådana konsultationer.

Enligt Världsbanken lönearbetade 62 procent av alla kvinnor i Kina och 76 procent av alla män 2016. Enligt ILO:s Global Wage Report 2018–19 tjänar kvinnor i genomsnitt 20 procent mindre än män för lika arbete. Diskriminering på arbetsplatser och vid anställningsförfaranden förekommer; gravida kvinnor och mödrar är särskilt utsatta. Situationen torde förvärras genom den reviderade familjeplaneringspolitiken. Diskriminering förekommer mot personer som tillhör vissa etniska minoriteter.

Kvinnor har rätt till betydligt fler föräldraledighetsdagar med full lön, delvis finansierade av arbetsgivaren, än män. Beslut om mäns föräldraledighet fattas av provinserna och omfattningen ser därför olika ut på olika håll i landet. Män pensioneras vid 60 års ålder medan fabriksarbetande kvinnor pensioneras vid 50 och kvinnliga tjänstemän vid 55 års ålder. Särskilt svåra arbetsförhållanden eller funktionsnedsättning möjliggör tidigare pension.

Det är olagligt att anställa barn under 16 år. Barnarbete förekommer ändå, men eftersom det inte finns någon statistik och inga oberoende undersökningar tillåts är det svårt att avgöra i vilken utsträckning. Barnarbete bedöms framförallt förekomma inom jordbruk, tillverkningsindustrin och i mindre familjeföretag. Kina har undertecknat FN:s vägledande principer om företagande och mänskliga rättigheter men kinesiska företag har vanligen en begränsad uppfattning om sin roll i att värna mänskliga rättigheter.

Kina har ratificerat fyra av ILO:s åtta kärnkonventioner, men inte konventionerna 29, 87, 98 och 105 som bland annat rör tvångsarbete och organisationsfrihet.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Såväl tillgång till som kvalitet på hälso- och sjukvård skiljer sig åt mellan olika delar av Kina. I landets västra delar och på landsbygden är tillgången sämre. Sjukvårdens kvalitet är betydligt bättre i storstäder än på landsbygden. Endast grundläggande vård täcks av det statliga systemet. Utgifter som faller utanför systemet måste täckas med privata medel. Privata sjukvårdsalternativ är dyra och därmed inte tillgängliga för de människor som lever i fattigdom.

Regeringen prioriterar förbättrad hälso- och sjukvård högt. Vid kommunistpartiets kongress hösten 2017 underströks vikten av kvalitativ tillväxt, vilket bland annat omfattar hälsoområdet. Detsamma framgår i regeringens femårsplan för perioden 2016–2020. Enligt Kinas nationella statistikbyrå gick över sex procent av landets BNP till hälsosektorn år 2017.

Den förväntade medellivslängden var enligt Världsbanken cirka 75 år för män och 78 år för kvinnor år 2016. Enligt Nationella hälsokommissionens årsrapport för 2017 var spädbarnsdödligheten cirka sju dödsfall per 1 000 födda, medan mödradödligheten var under 20 dödsfall per 100 000 födselar.

Rätten till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter inskränks genom den offentliga familjeplaneringspolitiken. Sedan 2016 tillåts alla par att skaffa två barn. Minoriteter och i vissa fall personer bosatta på landsbygden, eller som har särskilt riskfyllda arbeten, får i vissa fall skaffa fler barn. Sex- och samlevnadsundervisning förekommer i regel inte. Preventivmedel är lättillgängliga. Risken för påföljder har ibland inneburit att familjer inte registrerat barn som föds för att undvika straff, vilket innebär att barnen får begränsade möjligheter att ta del av offentliga samhällstjänster.

Kina har allvarliga problem med miljöförstöring. Särskilt påtagliga är problemen med luftföroreningar. Även föroreningarna av mark och vatten är allvarliga och påverkar jordbrukets produktivitet samt livsmedelssäkerheten. Partiet och regeringen har vidkänt att åtgärder måste vidtas.

Möjligheten för personer att lagligen söka upprättelse i samband med miljöförstörelse har förbättrats. Civilsamhällsorganisationer har i viss utsträckning rätt att driva rättsliga processer mot privata företag. Processer mot statliga företag och myndigheter är däremot känsligare.

Rapporter förekommer om att personer med vissa sjukdomar, till exempel hiv/aids eller hepatit samt personer som lever med drogmissbruk, utsätts för diskriminering bland annat inom vården och på arbetsmarknaden. Enligt UNAIDS var år 2017 omkring 760 000 personer hiv-positiva eller levde med aids i Kina.

Rätten till utbildning

Grundprincipen är att utbildning ska vara gratis under de första nio obligatoriska skolåren. Vissa kostnader, till exempel för extra studiematerial, tillkommer. Statlig utbildning erbjuds endast på den ort där familjen är folkbokförd, varför inhemska migrantarbetares barn ofta nekas gratis skolgång där föräldrarna arbetar. Subventioner till privata skolor som riktar sig till migrantarbetares barn förekommer. Barn som inte är registrerade har inte rätt till skolgång.

Utbildningens kvalitet skiljer sig mycket åt mellan städer och landsbygd. Läskunnigheten bland personer över 15 års ålder var enligt nationella statistikbyrån 95,1 procent år 2017, dock något högre bland män (97,6 procent) än bland kvinnor (92,6 procent). År 2017 gick enligt Utbildningsministeriet över fyra procent av BNP till utbildningsväsendet. Enligt Unicef förekommer diskriminering mot barn med funktionsnedsättningar, även om den minskar. Omkring en tredjedel av barn med funktionsnedsättningar ges inte möjlighet att gå i grundskola.

Personer från Kinas minoriteter har framfört kritik mot begränsningarna för undervisning som följer andra kulturella, historiska och språkliga drag än de som förespråkas på central nivå. Barn ges begränsad möjlighet till undervisning i hemspråk, i synnerhet i Tibet och Xinjiang. Restriktionerna har blivit hårdare i Xinjiang sedan 2016. Enligt Human Rights Watch utfärdade Kina riktlinjer för att tydligare stärka traditionell kultur och ”socialistiska kärnvärden” inom grundskolan under 2017.

Kina bedriver aktivt ett politiskt motiverat forskningsarbete inom mänskliga rättigheter som del av en global ambition att förändra begreppets innebörd, inte minst inom FN, och bland annat skifta fokus från individuella rättigheter till ”kollektiva rättigheter”. Bland annat har ett antal särskilda center etablerats på olika universitet.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Kinas åtaganden vad gäller fattigdomsbekämpning är ambitiösa och är en central del av Kinas uttalade arbete med mänskliga rättigheter liksom genomförandet av Agenda 2030. Att möjliggöra för landets befolkning att kunna ta sig ur fattigdom är en tydlig prioritering och en legitimitetsfråga för kommunistpartiet. Det finns en målsättning om att hela landets befolkning ska befinna sig över den nationella gränsen för extremfattigdom till år 2020. Den nationella gränsen för extremfattigdom är en årsinkomst per person på 2 300 RMB (anpassat efter prisnivån från år 2010). Enligt regeringens vitbok om mänskliga rättigheter från 2018 befann sig fortfarande över 30 miljoner människor under gränsen år 2017. I UNDP:s index för mänsklig utveckling 2017 rankades Kina på plats 86 av 189 länder.

Den ekonomiska tillväxten är ojämnt fördelad. Skillnaden i levnadsstandard är stor mellan stad och landsbygd, kustregion och inland samt mellan den största etniska gruppen (han-kineser) och vissa nationella minoriteter. Enligt ett uttalande av Nationella statistikbyrån var Kinas Ginikoefficient över 0,4 år 2017, vilket är ett tecken på relativt stora inkomstskillnader.

Höga bostadskostnader är ett stort problem i kinesiska storstäder. Byggnadskvalitet på landsbygden kan vara bristfällig. Kinesisk lag skyddar sedan 2007 privat ägande, men all mark i Kina tillhör alltjämt staten. Enligt WHO och Unicef hade 96 procent av befolkningen tillgång till rent dricksvatten år 2015.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Konstitutionen garanterar lika rättigheter för män och kvinnor. Enligt lag har kvinnor rätt till lika arv, utbildning, ägande och lika lön för samma arbete. Människohandel, tvångsäktenskap, våldtäkt och sexuella trakasserier är förbjudna. I praktiken kvarstår emellertid betydande utmaningar. Trots omfattande censur har me too-rörelsen fått visst genomslag i Kina. Sedan 2017 har flera fall av sexuella trakasserier inom bland annat utbildningsväsendet och media uppmärksammats.

År 2017 rankades Kina på plats 36 i FN:s jämställdhetsindex. Kvinnor är underrepresenterade framförallt inom politiken men också i näringslivet, såväl i absoluta tal som på högre och beslutsfattande positioner.

Våld mot kvinnor förekommer i alla samhällsskikt, både i städer och på landsbygden, men rapporteras vara särskilt utbrett på mindre orter. Enligt nyhetsbyrån Xinhua visade en undersökning av Kinas kvinnoförbund 2016 att cirka 30 procent av gifta kvinnor (eller i ett förhållande) någon gång utsatts för våld i en nära relation. Samma undersökning menade att under 10 procent av fallen polisanmäls. Kinas första nationella lag mot våld i hemmet trädde i kraft 2016, vilket innebär ökade möjligheter att anmäla misstänkta fall av övergrepp till polisen. Lagen har dock kritiserats för att den inte täcker sexuellt eller ekonomiskt våld. Genomförande av lagstiftningen anses vidare vara begränsat. Attityder i både samhället och rättssystemet om att våld i hemmet är en privat angelägenhet kvarstår.

Trots att lagen garanterar lika rätt till egendom förekommer det att kvinnor på landsbygden förlorar land- och egendomsrättigheter vid äktenskap, skilsmässa eller makes bortgång. Enligt Högsta domstolens tolkning tillhör en fastighet vid skilsmässa den person som står registrerad som husägare i låne- och registreringsdokumenten. Det innebär att rättigheterna till det gemensamma hemmet vid separation oftast tillfaller mannen.

Kvinnors reproduktiva rättigheter är kringskurna av familjeplaneringspolitiken. Nationella hälsokommissionens arbetsuppgifter och mandat är oförändrade sedan ettbarnspolitiken

ersattes av tvåbarnspolitiken. De verktyg som tidigare användes för att kontrollera antalet barn per hushåll står fortsatt till myndigheternas förfogande. När ensamstående kvinnor skaffar barn räknas det i regel också som ett brott mot familjeplaneringspolitiken. Krav och åtgärder vid överträdelser bestäms av lokala myndigheter. Trots förbud mot aborter baserade på vetenskap om barnets kön har familjeplaneringspolitiken i kombination med patriarkala värderingar lett till att det föds betydligt fler pojkar än flickor. Enligt officiella siffror fanns 2017 över 32 miljoner fler män än kvinnor i Kina.

Barnets rättigheter

Kina har vidtagit åtgärder för att följa FN:s barnkonvention. Det finns en nationell handlingsplan för barns utveckling som prioriterar barns hälsa, utbildning, juridiska skydd, miljö och välbefinnande. Barns medbestämmanderätt är ofta kraftigt åsidosatt. Barn som är föräldralösa, har funktionsnedsättningar, lever på gatan eller som bor ensamma alternativt med begränsad tillsyn är särskilt utsatta. Lagen mot våld i hemmet skyddar bland annat barn från såväl fysiskt som psykiskt våld. Åga i skolan är förbjudet. Det förekommer att pojkar ges företräde eller gynnas på flickors bekostnad.

Kinas folkbokföringssystem (*hukou*) är ofullständigt. I den senaste nationella folkräkningen år 2010 fanns omkring 13 miljoner människor som inte var folkbokförda. Våren 2017 rapporterade ministeriet för offentlig säkerhet att 14 miljoner människor som tidigare inte varit formellt folkbokförda registrerats under en fyraårsperiod. Det bedöms emellertid fortfarande finnas personer som inte är registrerade. Personer som inte är registrerade har inte tillgång till samhällstjänster som skolgång och sjukvård. Systemet försätter många av barnen till Kinas över 286 miljoner inhemska migrantarbetare i en utsatt situation eftersom det är ofta är mycket svårt att ändra folkbokföringsort. Strax under sju miljoner barn levde enligt civilministeriet år 2017 helt utan uppsyn från vuxna eller tillsammans med släktingar. Tidigare har en bredare definition använts i officiell statistik. År 2015 rapporterades antalet så kallade kvarlämnade barn vara över 60 miljoner.

Rättsvårdande myndigheter har möjlighet att använda alternativ till fängelsestraff när ungdomar har begått brott. Genomförandet är begränsat på nationell nivå. Det pågår en debatt om att sänka straffmyndighetsåldern, som för närvarande är 14 år. Om brott begås av barn under 14 vidtas i regel inga åtgärder av myndigheter.

Bortförande av och handel med barn förekommer. Olaglig adoption förekommer och är mer utbredd gällande pojkar. Prostitution drabbar fler flickor. År 2018 lanserades en nationell kampanj mot organiserad brottslighet, som omfattar prostitution.

Lagstiftning förbjuder sexuellt umgänge med barn under 14 år. Värvning till militären sker tidigast vid 18 års ålder.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Den kinesiska staten har fastställt att det finns 55 etniska minoriteter i Kina. Majoritetsbefolkning utgörs av han-kineser. Totalt utgör minoriteterna kring 8 procent av befolkningen. Enligt konstitutionen är samtliga folkgrupper lika inför lagen och staten är skyldig att främja ekonomisk och kulturell utveckling i alla delar av landet. Det finns fem så kallade autonoma regioner (Guangxi, Inre Mongoliet, Ningxia, Tibet och Xinjiang) som enligt konstitutionen ska ha ett visst mått av självstyre. Dessa fem regioner är områden där många minoriteter är bosatta. Dessa regioner är mer eller mindre administrativt likställda med Kinas övriga provinser och därmed under regeringens kontroll.

Ett mycket stort antal människor befinner sig i utomrättsliga så kallade omskolningsläger i Xinjiang. Rörelsefriheten för personer som tillhör vissa minoriteter, särskilt muslimer från den uiguriska minoriteten, är begränsad för resor både inom och utanför Kina. Påtryckningar mot personer med koppling till Xinjiang bosatta i utlandet förekommer. Utländska journalister och diplomater övervakas rutinmässigt i samband med besök till regionen, vilket försvårar möjligheterna till oberoende bedömningar. I praktiken är Kinas politik i Xinjiang oproportionerligt sträng och bidrar till kraftig diskriminering på etniska och religiösa grunder. År 2018 uppmärksammade FN:s kommitté mot

rasdiskriminering situationen i Xinjiang avseende bland annat begränsningar av religions- och övertygelsefriheten.

Bland annat Amnesty International och Human Rights watch har dokumenterat flera fall där uigurer och tibetaner ges mycket hårda straff i samband med anklagelser relaterade till religiös extremism, terrorism eller separatism. Åtgärderna är enligt regeringen en del av säkerhetspolitiken i Xinjiang som ska syfta till att bekämpa extremism och terrorism.

Restriktioner gällande utbildning, religion samt traditionella och kulturella seder och bruk är en källa till konflikter. Enligt lagstiftning ska utbildning ske på modersmål i den utsträckning det är möjligt. I praktiken används dock så kallad tvåspråkig utbildning ofta, vilket innebär att större delen sker på kinesiska. Diskrimineringen mot och segregeringen av minoriteter är utbredd. Enligt Amnesty International har myndigheter i Xinjiang infört förbud mot vissa namn (huvudsakligen namn med religiös eller kulturell anknytning) och barn under 16 år har med anledning av förbudet instruerats att byta namn. Inskränkningar i kulturella uttryck har också intensifierats.

Det finns ett utbrett missnöje bland minoriteter kring att stora delar av den ekonomiska tillväxten tillfaller inflyttade han-kineser. Försök att förmå personer bosatta på landsbygden och nomader att flytta in i städerna har ibland resulterat i ekonomisk marginalisering i städerna. Det beror bland annat på en kombination av låg utbildningsnivå och arbetsbrist. Regeringen vidtar åtgärder för att främja rätten till utbildning för minoriteter, inte minst inom ramen för åtgärderna kopplade till politiken om fattigdomsbekämpning. Viss positiv särbehandling förekommer, till exempel vad gäller antagning till universitet och minoriteter undantas i vissa fall från regler kring hur många barn man tillåts ha.

Möjligheten att besöka Tibet är alltjämt begränsad. Särskilda tillstånd behövs för besök, i synnerhet för utländska journalister och vid officiella besök av företrädare från andra länder. Detta försvårar möjligheterna till att rapporterna om situationen för de mänskliga rättigheterna där.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Det finns inget förbud mot diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet i konstitutionen. Det finns inte heller något juridiskt skydd mot hatbrott eller mot diskriminering av hbtq-personer i arbetslivet. Homosexualitet är inte förbjudet. Det finns dock privata kliniker som hävdar att homosexualitet och andra sexuella läggningar kan botas genom så kallad omvändelsebehandling. Det finns en tendens bland allmänheten att länka samman hbtq-personer och hiv/aids. Även om situationen har förbättrats, rapporterar organisationer som arbetar med hbtq-frågor om diskriminering och trakasserier av myndigheter, till exempel genom att organiserade evenemang stängs ner.

Hbtq-personers representation i media är låg, speciellt i traditionella massmedier. Det finns viss offentlig debatt om homosexuellas rättigheter på sociala medier och öppenhet kring hbtq-frågor ökar generellt i det kinesiska samhället, framförallt i storstäderna och hos yngre personer. En stor del väljer dock att inte berätta om sin läggning eller identitet, delvis på grund av rädsla för diskriminering även av familjemedlemmar. Toleransnivån i samhället och inom familjen tenderar att vara låg. Homosexuella saknar möjlighet att gifta sig, ingå registrerat partnerskap och adoptera. Hbtq-organisationer menar att ett förtydligande av lagen mot våld i nära relationer behövs för att visa att också samkönade relationer omfattas av lagen. Våld och trakasserier mot hbtq-personer i skolmiljö är vanligt förekommande. Enligt en studie av UNDP från 2016 uppgav nästan 40 procent av de svarande som identifierade sig som hbtq-personer att de någon gång utsatts för trakasserier på grund av sin läggning eller identitet.

En annan studie av UNDP, från 2018, visar att 21 procent av tillfrågade hbtq-personer hade upplevt trakasserier eller diskriminering på sin arbetsplats och 10 procent uppgav att de nekats anställning på grund av sin sexuella läggning. Lokala rättsprocesser mot arbetsgivare har under senare år föranlett vissa mindre framsteg. Våren 2018 uttalade sig till exempel en lokal domstol i södra Kina till fördel för en transperson mot en arbetsgivare i ett fall som pågått sedan 2016.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Det fanns enligt officiella källor år 2017 över 286 miljoner människor som migrerat inom Kina i huvudsak på grund av ekonomiska skäl för att söka arbete på annan ort. Kinas folkbokföringssystem (hukou) medför utmaningar eftersom dessa migrantarbetare på grund av att många rättigheter är knutna till folkbokföringen inte alltid får tillgång till exempelvis hälso- och sjukvård. Steg har tagits för att reformera systemet men migrantarbetarnas situation är fortsatt utsatt.

Enligt konstitutionen kan asyl utfärdas på politiska grunder. Flyktingorganet UNHCR sköter flyktingmottagandet i Kina. Enligt UNHCR fanns 810 asylärenden registrerade i juli 2018. Över hälften av dessa kom från Kamerun, Somalia, Zimbabwe och Syrien. De som söker asyl i Kina sänds i regel tillbaka till sina ursprungsländer. Om UNHCR beviljar flyktingstatus erbjuds flyktingar vidarebosättning i ett tredje land med FN:s hjälp. Kinesiska myndigheter betraktar nordkoreanska flyktingar som ekonomiska migranter och har för vana att återbördna dem, trots riskerna för tortyr och bestraffning. Kina och Nordkorea har sedan länge ett avtal om återsändande av asylsökande.

Det finns sedan 1970-talet över 300 000 flyktingar från bland annat Vietnam i landet. De flesta saknar medborgarskap, men är delvis integrerade och har liknande rättigheter som medborgare. Det finns ett relativt stort antal papperslösa personer i Kina.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättningar har enligt lag rätt till utbildning, arbete och vissa förmåner. Bristande kunskap och information om rättigheter, sociala förmåner och övrig assistans som garanteras i lag bidrar dock till att personer med funktionsnedsättningar i vissa fall inte får tillgång till de tjänster som erbjuds. Diskriminering förekommer, enligt Human Rights Watch bland annat inom utbildningsväsendet och i arbetslivet. Segregering inom utbildningsväsendet är också vanligt förekommande. Personer med funktionsnedsättningar i mindre utvecklade regioner tillhör de mest utsatta. År 2017 utfärdade Utbildningsministeriet bestämmelser som förbättrar möjligheten för

studenter med funktionsnedsättningar att skriva antagningsprovet till universitet.

Såväl fysiska som psykiska funktionsnedsättningar är stigmatiserade och det är inte ovanligt att personer göms undan. Antalet psykiatriska vårdcentraler och certifierad personal är lågt och förhållandena inom den psykiatriska vården uppges vara bristfälliga.

Den nationella organisationen China Disabled Persons' Federation (CDPF) samordnar politiken som rör personer med funktionsnedsättningar. Enligt CDPF fanns cirka 34 miljoner personer med funktionsnedsättningar registrerade 2017, varav över nio miljoner var aktiva på arbetsmarknaden. Enligt frivilligorganisationen Handicap International fanns samma år uppskattningsvis över 85 miljoner personer med funktionsnedsättningar i Kina

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Kina

Sverige följer utvecklingen vad gäller mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Kina. Ambassadens arbete med mänskliga rättigheter i Kina spänner över en rad områden. Aspekter som rör mänskliga rättigheter integreras löpande, bland annat inom ramarna för ambassadens center för ansvarsfullt företagande (CSR) och inom ambassadens utåtriktade kultur- och kommunikationsarbete. Sverige har ett bilateralt samförståndsavtal med Kina om hållbart företagande. Ambassaden har löpande kontakt med representanter för det kinesiska civilsamhället. Det bilaterala utvecklingssamarbetet med Kina fasades ut 2013.

Sida ger stöd till Raoul Wallenberginstitutet (RWI) som sedan 1990-talet har verksamhet i Kina, efter förfrågan från Kinas utrikesministerium. RWI spelade en viktig roll i att inrätta mastersprogrammet i mänskliga rättigheter på Pekings universitet.

Sida ger också stöd till Dui Hua Foundation, som arbetar med att uppmärksamma politiska fångars rättigheter i Kina. Vissa civilsamhällesorganisationer baserade i, och med stöd från Sverige,

bedriver verksamhet i Kina. Samarbete och projekt med Kina berör exempelvis ämnen som CSR samt kvinnors och barns rättigheter.

Sverige uppmärksammar löpande de mänskliga rättigheterna i samtal med kinesiska myndigheter och i offentliga uttalanden. Inom ramen för FN:s universella granskningsmekanism (UPR) år 2018 tog Sverige upp fyra områden; utvecklingen för personer som tillhör etniska minoriteter, yttrandefrihet, kvinnors rättigheter samt rättigheter för frihetsberövade.

Sverige spelar en aktiv roll i EU:s arbete med mänskliga rättigheter i Kina. EU har pågående samarbeten med såväl kinesiska myndigheter som civilsamhällesorganisationer, och uttalar sig om situationen vad gäller mänskliga rättigheter i Kina. En dialog om mänskliga rättigheter ska äga rum mellan EU och Kina årligen. EU och Kina har sedan 2016 en regelbunden dialog om rättsliga frågor. EU:s särskilde representant för mänskliga rättigheter besökte Kina år 2015.

VIII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights*, ICCPR) undertecknades år 1998, har inte ratificerats. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet är Kina inte part till.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, ICESCR) ratificerades år 2001. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt är Kina inte part till.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination*, ICERD) ratificerades år 1981.

Konventionen om avskaffandet av all slags av diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*, CEDAW) ratificerades år 1980. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt är Kina inte part till.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (*Convention Against Torture and Other*

Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CAT) ratificerades år 1988. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr är Kina inte part till.

Konventionen om barnets rättigheter (*Convention on the Rights of the Child, CRC*) ratificerades år 1992. Det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter och det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2002 respektive år 2008.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD*) ratificerades år 2008.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances, ICED*) är Kina inte part till.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) och det tillhörande protokollet ratificerades år 1982.

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*) är Kina inte part till.